

Στη Σαμοθράκη μαζί με το καβούκι μας

Ταξιδεύοντας στο νησί
των Μεγάλων Θεών
σαν χελωνίτσες

ΚΕΙΜΕΝΟ:
Αντιγόνη Σδρόλια

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:
Άννα Καλαϊτζή

As μη γελάσουν ειρωνικά οι άσπονδοι φίλοι μας. Τηρουμένων των αναλογιών, η ηλικία μας ισοδυναμεί με την εφηβική στην ηλικία των χελώνων! Σαν χελωνίτσες, λοιπόν, πήραμε μαζί μας το τροχοκινούμενο σπίτι μας και αποφασίσαμε να μετακινηθούμε εναλλακτικά. Ποιος θα ήταν ο προορισμός; Χωρίς πολλή σκέψη διαλέξαμε έναν εξίσου εναλλακτικό προορισμό: τη Σαμοθράκη. Στις τρεις το μεσημέρι από το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης φορτώσαμε το καβούκι μας, το campervan, τον επονομαζόμενο Τηλέμαχο. Πέντε μέτρα το όχημά μας, ακριβό το ακτοπλοϊκό του εισιτήριο, αλλά χαλάλι του. Ούτε δυο ώρες ο πλους και ... Να! Ένα βουνό μέσα στη θάλασσα!

Περίγηση

Πώς είναι να ταξιδεύεις με το σπίτι σου μαζί σαν τις χελώνες; Το δοκιμάσαμε κι ενθουσιαστήκαμε. Προορισμός μας η Σαμοθράκη, ο τόπος των Μεγάλων Θεών, το βουνονήσι, εκεί όπου η φύση δημιουργεί βάθρες και καταρράκτες, εκεί που ο Φονιάς είναι ποτάμι, το Φεγγάρι βουνοκορφή και το κατσίκι χοροπηδά λεύτερο.

Η φτερωτή Μνηροσύνη
της Χώρας στεφανώνει
τους δεκάκις χιλίους
σφαγισθέντες και
εξανδραποδισθέντες
υπό των Τούρκων

Και να! Ένα βουνό ξεπροβάλλει μες στη θάλασσα! Ένα νησοβούνι...

Αρχή σοφίας η των ονομάτων επίσκεψις
έλεγαν οι αρχαίοι και σίγουρα είχαν δίκιο.
Κατά τον Στράβωνα σάμος σημαίνει ύψος,
λόφος παρά την ακτήν. Γι' αυτό εκτός από
τη Σάμο του Αιγαίου, Σάμη λεγόταν και η
Κεφαλονιά. Σάμος Θρακία, λοιπόν, είναι η
Σαμοθράκη. Το νησί είναι στρογγυλό, στη
μέση του Θρακικού Πελάγους, χωρίς δαντέλες
στις ακτές, χωρίς παραλίες-αγκαλιές, χωρίς
κολπίσκους. Το διαβάσαμε και στο βιβλίο
του Ίωνα Δραγούμη, "Σαμοθράκη", το οποίο
σε όλη τη διαδρομή θα γίνει οδηγός μας και
μέτρο σύγκρισης παρελθόντος και παρόντος.
Ο Δραγούμης διέμενε στο προξενείο του
Δεδέαγατς (σημερινή Αλεξανδρούπολη) από

τον Σεπτέμβριο του 1905 ως τον Δεκέμβριο
του 1906. Στη διάρκεια της εκεί παραμονής
του επισκέφτηκε τη Σαμοθράκη και κράτησε
σημειώσεις.

*«Και είναι το νησί ζωντανός βράχος ζωσμένος από
πολλή θάλασσα».*

Μικρό το νησί, μόλις 178 τετραγωνικά
χιλιόμετρα, εύκολα το φέρνεις βόλτα
ακολουθώντας την άσφαλο από την Παχιά
Άμμο ως τους Κήπους. Μεγάλο το βουνό του,
1.611 μέτρα το υψόμετρό του και δύσκολη
η ανάβασή του. Σύμφωνα με τον μύθο, τον
καιρό του μεγάλου κατακλυσμού ο Εύξεινος
Πόντος ξεχειλίσε, έσπασε το φράγμα
που είχαν δημιουργήσει οι Συμπληγάδες

Πέτρες και πλημμύρισαν τα γύρω νησιά και η Σαμοθράκη. Μόνο το μεγάλο βουνό του νησιού έμεινε πάνω από τα νερά κι εκεί συγκεντρώθηκαν έντρομοι οι άνθρωποι, για να γλιτώσουν. Σάος σημαίνει σώος, υγιής, σωτήρ. Σάος ονομάστηκε το βουνό που έσωσε τους ανθρώπους από τον κατακλυσμό. Και η κορυφή του –λες κι αγγίζει το φεγγάρι– ονομάστηκε Φεγγάρι. Mas αφηγείται ο Όμηρος, ο λυρικός παραμυθάς, πως ο Ποσειδώνας, χολιασμένος με τον Δία, βγήκε από τη θάλασσα κι ανέβηκε στην κορυφή του νησιού, για να δει τον πόλεμο που είχαν στήσει αναμεταξύ τους Τρώες κι Αχαιοί, κι έτρεμε όλο το νησί από το θεικό του βάρος.

*...ὁ θαυμάζων ἦστο πτόλεμόν τε μάχην τε
ὑψοῦ ἐπ’ ἀκροτάτης κορυφῆς Σάμου ὑληέσσης
Θρηϊκῆς· ἐνθεν γὰρ ἐφαίνετο πᾶσα μὲν Ἴδη,
φαίνετο δὲ Πριάμοιο πόλις καὶ νῆες Ἀχαιῶν.
(Ὁμήρου Ἰλιάδα, ραψῶδια Ν, στίχ. 10-13)*

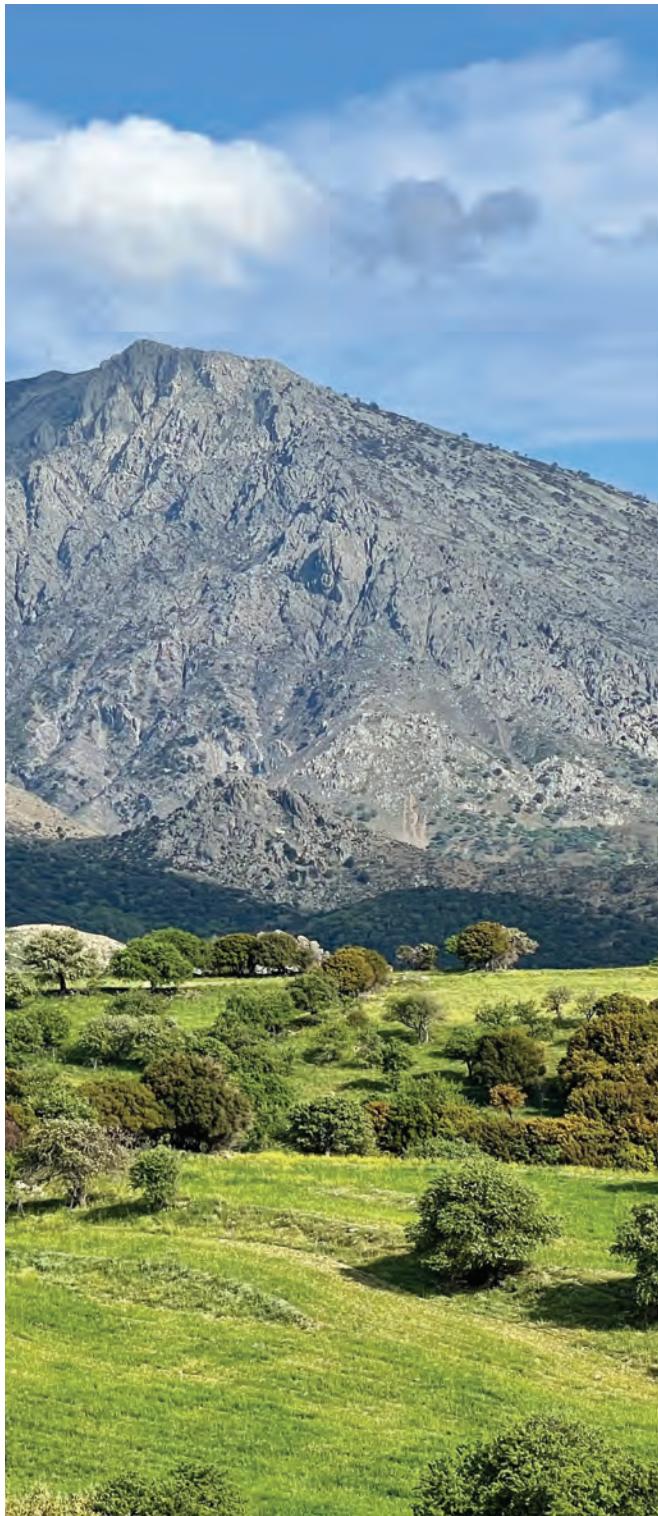
Κι όταν γλίτωσαν οι άνθρωποι από τον κατακλυσμό, έστησαν βωμούς στο νησί για τους Μεγάλους Θεούς, σημάδια και σύνορα της σωτηρίας. Κατά άλλη εκδοχή οι μόνοι που σώθηκαν από τον κατακλυσμό ήταν οι Κάβειροι, μυστηριακές θεότητες φρυγικής καταγωγής, που βρήκαν καταφύγιο στην κορυφή του βουνού Σάος. Πατέρας τους ήταν ο Ήφαιστος και μητέρα τους η Καβειρώ.

**Γυμνός ο ορεινός όγκος,
ήπια και χαμηλή η
βλάστηση. Αυτά είναι
η μία όψη του νησιού**

Η υλήεσσα Σάμος Θρακία, η δασωμένη Σαμοθράκη, περιγράφεται και από τον Ηρόδοτο, ο οποίος όμως ήταν εξαιρετικά φειδωλός σχετικά με τα Μυστήρια.

ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια μεμύηται, τὰ Σαμοθρήικες ἐπιτελέουσι παραλαβόντες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ὠνήρ οἶδε τὸ λέγω.

(Και ὅποιος ἔχει μνηθεῖ στα ὄργια των Καβείρων, αυτά που τελούν οι Σαμοθράκες,

οἱ οποίοι τα ἔχουν πάρει ἀπὸ τους Πελασγούς, καταλαβαίνει τι εννοῶ).

(Ηρόδοτου Ἱστορία, Εὐτέρπη Βιβλίο Β, 2.51.1)

Σκοτάδι σκεπάζει τα Μυστήρια της αρχαιότητας. Η μυστηριακή θρησκεία των Καβείρων καθιέρωσε το νησί ως ένα από τα μεγαλύτερα θρησκευτικά κέντρα της αρχαιότητας, ακόμη και μέχρι τα τέλη του 4ου μ.Χ. αιώνα, ακόμη και παρά τη διάδοση του Χριστιανισμού. Ο θρύλος λέει πως στα Καβείρια Μυστήρια συνάντησε ο Φίλιππος την Ολυμπιάδα και την ερωτεύτηκε. Κι από τον έρωτά τους εκεί, γεννήθηκε άνθρωπος ξεχωριστός στην οικουμένη, ο Αλέξανδρος.

«Ὅλοι οἱ μεγάλοι ἥρωες πέρασαν ἀπὸ το νησί κι ἔμειναν γιὰ νὰ μνηθεῖν» στα μυστήρια: ο Ἰάσοντας, ο Διόσκουροι, ο Ηρακλῆς, ο Ορφῆας, ο Οδυσσεύς και ο Αγαμέμνων.

Τέσσερις ἦταν –καθὼς φαίνεται– οἱ Μεγάλοι Θεοί, οἱ Κάβειροι τῆς Σαμοθράκης:

ο Αἰξίερως, ἡ Αἰξίοκερσα, ο Αἰξίοκερσος και ο Κάσμυλος, κάτι σαν τὴν Δήμητρα, τὴν Περσεφὼνη, τὸν Ἄδη και τὸν Ἑρμῆ».

(Ἰων Δραγοῦμης, Σαμοθράκη)

Ποιοί ήταν οι «Μεγάλοι Θεοί» ή «Θεοί»; Δεν αναφέρονται ρητά τα ονόματά τους, ωστόσο ο Σπυσίμβροτος ο Θάσιος και ο Ηρόδοτος τους ταυτίζουν με τους Καβείρους και αναφέρονται στην πελασγική τους καταγωγή. Εικασίες μόνο κάνουμε για τα Καβείρια Μυστήρια, όπως και για τα Ελευσίνια. Πώς θα μπορούσε να γίνει αλλιώς; Δεν θα ήταν πλέον Μυστήρια, ούτε θα υπήρχαν Μύστες.

«Μα με τι δικαίωμα γυρεύουν οἱ τωρινοὶ ἄνθρωποι νὰ ξεσκίσουν τὴν υπόστασή και νὰ ξεσκεπάσουν τὰ μυστήρια τῶν μεγάλων θεῶν;»

(Ἰων Δραγοῦμης, Σαμοθράκη)

Οι πέτρες μιλούν ακόμη. Μιλούν ελληνικά

Η ατμόσφαιρα σε κάνει να θες να αγγίξεις τις κολώνες, να πάρεις κάτι από την ιερότητα και το μυστήριο που εκπέμπουν. Να θες να γίνεις μύστης

Παλαιόπολη

Η σημερινή Παλαιόπολη ήταν το σημαντικότερο κέντρο του νησιού, κυβερνιόταν από βασιλέα, λάτρευε ως προστάτιδα την Αθηνά και έκοβε δικό της αργυρό νόμισμα. Μπήκαμε στον αρχαίο μυστηριακό χώρο. Νιώσαμε το δέος που προκαλούν οι ιεροί τόποι και είδαμε ό,τι ακριβώς είδε ο Δραγούμης. Κρατούμε μέχρι κεραίας την περιγραφή του:

«Ναών μαρμαρένιων και κτιρίων χαλάσματα, γκρεμισμένα τείχη, πέτρες κομμάτια και μάρμαρα μεγάλα και μικρά, με γράμματα και δίχως γράμματα, μορφές ειδώλων κομματιασμένων και παραμορφωμένων. Και παντού μες στα ερείπια φυτρώνουν αγριλιές, πρινάρια και χόρτα, σαν να πασχίζουν να τα αποσκεπάσουν».
(Ιων Δραγούμης, Σαμοθράκη)

Στην Παλαιόπολη βρίσκεται το αρχαιολογικό μουσείο της Σαμοθράκης. Στεγάζει αποκατεστημένα αρχιτεκτονικά μέλη κτιρίων του ιερού, γλυπτά, ευρήματα από τις νεκροπόλεις, καθώς και μία από τις τρεις φτερωτές Νίκες που βρέθηκαν στο συγκρότημα του ιερού. Όμως το μουσείο δεν μας αποκάλυψε τους θησαυρούς του. Κλειστόν λόγω εργασιών επανέκθεσης. Ακόμη και το καλοκαίρι μόνο μια αίθουσα θα είναι επισκέψιμη. Τα κλειστά ή μερικώς κλειστά μουσεία (καθώς και το ωρτήριο ως 3 μ.μ.) είναι ένα θέμα που θα έπρεπε να απασχολήσει σοβαρά την ελληνική πολιτεία, καθώς επισκέπτες από κάθε μέρος της γης αναγκάζονται να ρίχνουν κρυφές ματιές στις αρχαιότητες πίσω από κιγκλιδώματα και κλειδωμένες πόρτες. Έξω από το μουσείο, το

Ακολουθείς το πέτρινο μονοπάτι έξω από το αρχαιολογικό μουσείο και μπαίνεις στο Ιερό των Μεγάλων Θεών. Η ατμόσφαιρα αρχίζει και γίνεται μυστηριακή, σαν τα Μεγάλα Μυστήρια που διαδραματιζόνταν κάποτε στον χώρο

Η θόλος της Αρσινόης, το μεγαλύτερο γνωστό κυκλικό οικοδόμημα της αρχαίας ελληνικής αρχιτεκτονικής. Ήταν αφιέρωμα της βασίλισσας Αρσινόης, συζύγου του Λυσιμάχου, στους Μεγάλους Θεούς

λιθόστρωτο μονοπάτι οδηγεί στην καρδιά της τέλεσης των Καβείριων Μυστηρίων. Πρόκειται για ένα σπουδαίο ναϊκό συγκρότημα έκτασης περίπου 50 στρεμμάτων, με λατρευτικά και δημόσια κτίρια, όπου τελούνταν μυστηριακές τελετές από τον 7ο αιώνα π.Χ. Μέσα στη φύση λάμπουν οι αρχαίες κολώνες. Θες να πας να τις μετρήσεις, να τις αγκαλιάσεις, να τις ψηλαφίσεις. Ο ναός των Μεγάλων Θεών ήταν, είναι και θα είναι εις το διηνεκές συγκλονιστικός, κι ας έσβησε η θρησκεία τους.

ΑΓΟΥΣΤΗ
ΕΟΜΜΕΤΑ

Η "Νίκη" της Σαμοθράκης είναι μαρμάρινο γλυπτό άγνωστου καλλιτέχνη της ελληνοιστικής εποχής. Εκτίθεται στο μουσείο του Λούβρου από το 1884. Το άγαλμα έχει ύψος 3,20μ. (με τα φτερά) και 5,58μ. με τη μαρμάρινη πλήρη ποίου πάνω στην οποία είναι τοποθετημένο. Το άγαλμα βρέθηκε σε πολλά κομμάτια γιατί στα ελληνοιστικά χρόνια δούλευαν το γλυπτό τους τμηματικά. Ο άγνωστος λοιπόν γλύπτης είχε επεξεργαστεί το έργο του κατά τμήματα τα οποία τελικά είχε ενώσει, οπότε στο σεισμό με την κατακρήμνιση του γλυπτού, αυτό έσπασε πολύ πιο εύκολα σε πολλά κομμάτια. Ένα από αυτά είναι η δεξιά παλάμη που εκτίθεται επίσης

«Η Σαμοθράκη γέννησε τ' αγριοκάτσικα, τους ανθρώπους και τους Καβείρους, που παίζανε μυστικά με τις φωτιές και τις θαλασσοφουρτούνες και έπλασαν μια θρησκεία». (Ιων Δραγούμης, Σαμοθράκη)

Η Νίκη της Σαμοθράκης

«Κύριε, εύραμεν μια γυναίκα!» Αυτό αναφώνησε ένας Έλληνας εργάτης, ενώ έσκαβαν σε μια χαράδρα στις 15 Απριλίου του 1863, στα βόρεια του νησιού. Κι έτσι η Νίκη, τεμαχισμένη σε 118 κομμάτια, διάσπαρτα στην περιοχή του ιερού, ήρθε ξανά στο φως από τη γαλλική αρχαιολογική αποστολή με επικεφαλής τον Σαμπουαζό (Charles Champoiseau), υποπρόξενο της Γαλλίας στην Αδριανούπολη. Ο Σαμπουαζό επικοινωνήσε με τον Γάλλο πρόξενη στην Κωνσταντινούπολη, προκειμένου να εγκριθεί

από την Υψηλή Πύλη η μεταφορά της Νίκης στη Γαλλία. Κι έτσι σήμερα η περωτή Νίκη, ύψους 2,75 μέτρων, εκτίθεται στο Μουσείο του Λούβρου, σε περίοπτη θέση. Άγνωστος όχι μόνο ο γλύπτης αλλά και ο χορηγός. Εικάζεται ότι το άγαλμα ήταν ανάθημα των Ροδίων στους Μεγάλους Θεούς για κάποια θαλάσσια νίκη. Το κεφάλι και το αριστερό χέρι της Νίκης δεν βρέθηκαν ποτέ. Δυστυχώς στη Σαμοθράκη βλέπουμε μόνο το ακριβές αντίγραφο, κατασκευασμένο από παριανό μάρμαρο. Ωστόσο ο φήμη του αγάλματος έκανε τη Σαμοθράκη διάσημη σε παγκόσμια κλίμακα. Η θεά Νίκη έρχεται με τη μορφή μιας φτερωτής ουρανοκατέβατης γυναίκας, σάρκινης και ερωτεύσιμης, με κολλημένο κατάσαρκα το φόρεμά της. Η Νίκη συμπορεύεται πάντα με τη δύναμη και της παραστέκεται. Παλεύουν ο δυνατός και ο αδύνατος και σε λίγο μετατρέπονται σε

Η επιγραφή με το οικόσημο των Gattilusi στο κέντρο. Πλαισιώνεται αριστερά από τον μονοκέφαλο αετό (έμβλημα της γενουάτικης οικογένειας) και δεξιά από τον δικέφαλο αετό και το μονόγραμμα των Παλαιολόγων

Το κάστρο των Γατελούζων προσφέρει ένα γοητευτικό ταξίδι στον χρόνο και απεριόριστη θέα

νικητή και νικημένο. Κι η Νίκη, φτερωτή, πετά ανάμεσά τους ανυπόμονη, για να δει πού θα καθίσει. Φτερουγίζει και φρενιάζει στο κορμί του νικητή, τον παρασύρει και τον μεθά, του ανοίγει δρόμο προς την ελευθερία. Γι' αυτό τη Νίκη όλοι τη θέλουν, για χάρη της πολεμάνε και σκοτώνονται. Ο εκάστοτε νικητής πλάθει τους δικούς του νόμους και κανόνες, ενίστε ρημάζει τον πτημένο, γράφει την ιστορία κατά το δοκούν. Η Νίκη με φτερά παριστανόταν πάντα, με εξαίρεση την Άπτερο Νίκη στον ναό του Παρθενώνα. Οι Αθηναίοι της έκοψαν τα φτερά. Μια Νίκη άπτερη δεν θα έφευγε ποτέ από την πόλη τους. Ευσεβείς πόθοι θνητών... Η Νίκη είναι φτερωτή, η μοίρα της είναι να φεύγει και να πηγαίνει πάντα στο πλευρό του ισχυρότερου.

Νικά γλυκύδωρε,
έν πολυχρύσω τ' Ὀλύμπω Ζηγὶ παρισταμένα
κρίνεις τέλος ἀθανάτοισιν τε καὶ θνατοῖς ἀρετάς.

Δῶρων γλυκῶν ἐσὺ χαρίστρα, Νικη,
ὁ Δίας σε ἔβαλε στο πλάι του να στέκεις στον
πολύχρυσον Ὀλυμπο
και για θνητούς κι ἀθάνατους να κρίνεις
ποιος το βραβείο θα πάρει της αντρείας.
(Βακχylίδης, Επίνικoi)

Η ιστορία

Στο διάβα του χρόνου το νησί άλλαξε πολλούς κυρίου. Αθηναίοι, Σπαρτιάτες, Θηβαίοι, Μακεδόνες, Πέρσες, Ρωμαίοι, Βενετσιάνοι, Φράγκοι, Τούρκοι. Όμως η Σαμοθράκη έμεινε πάντα είτε αυτόνομη είτε αυτοδιοικήτη. Και

πάντα ελληνική. Ο Περσέας, ο τελευταίος βασιλιάς της Μακεδονίας, νικημένος στη μάχη της Πύδνας, ζητά άσυλο στο νησί. Κατά τη ρωμαϊκή περίοδο, η Σαμοθράκη είχε πλέον γίνει διεθνές θρησκευτικό κέντρο όπου συνέρρεαν πλήθη προσκυνητών από όλον τον ρωμαϊκό κόσμο. Οι Βυζαντινοί ήταν οι επόμενοι κυρίαρχοι μέχρι το 1204. Το νησί αποτελούσε τόπο εξορίας, ενώ δεχόταν συχνά επιδρομές πειρατών. Για προστασία από τις επιθέσεις χτίστηκε το κάστρο της Χώρας καθώς και οι πύργοι-βίγλες στην Παλαιόπολη και στον Φονιά. Αργότερα ήρθαν ως κυρίαρχοι οι Ενετοί και μετά η γενοואτική οικογένεια των Gattilusi το 1355. Οι Γατελούζοι οχύρωσαν εκ νέου την αρχαία πόλη, με τάφρο, περίβολο και τρεις πύργους (από τους οποίους σώζεται ο ένας), ώστε να εξασφαλιστεί η άμυνα του νησιού τόσο από τους Τούρκους όσο και από τους Βενετούς. Η κατάκτηση από τους Τούρκους το 1479 οδήγησε σε δραματική μείωση του πληθυσμού, που τον 17ο αιώνα περιορίστηκε στους 800 μόλις κατοίκους. Ο άγγλος περιηγητής του 17ου αι. Bernard Randolph περιγράφει χαρακτηριστικά:

«Και τα τρία νησιά (Θάσος, Σαμοθράκη και Ίμβρος) από τις συχνές επιδρομές των πειρατών είναι σχεδόν έρημα, και το καθένα τους δεν έχει παραπάνω από δύο ή τρία χωριά».

Αυτή η έλλειψη ασφάλειας λόγω των πειρατών απέτρεψε τη μαζική εγκατάσταση Τούρκων στο νησί κατά τη διάρκεια της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Έτσι παρόλο που το νησί διοικητικά ανήκε στην Υψηλή Πύλη, στην ουσία ήταν αυτόνομο και αυτοδιοικούμενο, με την υποχρέωση ετήσιας απόδοσης των φόρων από τους δημογέροντες. Πάντοτε, λοιπόν, η Σαμοθράκη έμεινε ιδιοκυβέρνητη και ελληνική. Οι διάφοροι ξένοι κατακτητές πέρασαν από το νησί όπως περνούν από τον καθρέφτη διάφορες μορφές ανθρώπων. Και έρχονταν κι άλλοι κύριοι και όριζαν το νησί, αλλά όπως τα βράχια του ήταν κι έμεναν από γρανίτη, έτσι και οι κάτοικοί του έμεναν Έλληνες.

Ο χαλασμός της Σαμοθράκης

Ενθαρρυμένοι από τη μύηση στη Φιλική Εταιρεία και από το ξέσπασμα της Επανάστασης στον Μοριά και αλλού, οι Σαμοθρακίτες δημογέροντες αρνήθηκαν να πληρώσουν τους φόρους, τα «δοσίματα». Οι Τούρκοι τους έστειλαν έναν Ιμβριώτη, τον Λογοθέτη, να τους μεταπεισεί, αλλά αυτοί απάντησαν πως «δοσίματα δεν έχουν να δώσουν, μονάχα μπαρούτι και μολύβι». Οι Οθωμανοί, μέσα στον επαναστατικό πυρετό, δεν αντέδρασαν άμεσα. Οι Σαμοθρακίτες, άμαθοι στον πόλεμο, ήταν εντελώς απροετοίμαστοι. Χωρίς εξοπλισμό, χωρίς πολεμική εμπειρία, με τη βοήθεια ενός Σαμιώτη άρχισαν να γυμνάζονται στο σημάδι και στα όπλα, για να αντιμετωπίσουν την αναμενόμενη τουρκική επίθεση. Και πράγματι, την 1η Σεπτεμβρίου 1821, ο τουρκικός στόλος αποβίβασε στο νησί, στην τοποθεσία Μακρυλιές, 1.000 (ή κατ' άλλους 2.000) στρατιώτες, για να καταστείλουν την ανταρσία. Οι Σαμοθρακίτες φεύγουν στα βουνά, οι Τούρκοι μπαίνουν στη Χώρα και με τέχνασμα οδηγούν τον πληθυσμό σε παράδοση, τάχα πως θα τους συγχωρούσαν. 700 εύπιστοι νησιώτες παραδόθηκαν και σφαγιάστηκαν σαν τα αρνιά κάτω από το κάστρο. Τρεις μέρες κράτησε το μακελειό, οι λεπλασίες, η κάθε είδους βία. Ερήμωσε το μέρος ολοσχερώς, για επτά οκτώ χρόνια «μονάχα κάποιοι κουρσάροι έρχονταν και το απορημάζαν». Από τότε κι ως σήμερα η σαμοθρακίτικη έκφραση «γ' είσι απ' τς ιφτακόσ'», δηλαδή «είσαι από τους εφτακόσιους» χρησιμοποιείται όταν κάποιος απευθύνεται στους αφελείς. Μετά τον χαλασμό του 1821, το νησί σταδιακά κατάφερε να αναγεννηθεί μέχρι την απελευθέρωσή του μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους το 1913. Ωστόσο μετά τη δοκιμασία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ακολούθησε η αιμορραγία της μετανάστευσης, καθώς τέσσερις στους δέκα κατοίκους εγκατέλειψαν το νησί. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 αρχίζει να δημιουργείται ένα μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα προς

Το σπιτικό μας
στη σκιά του
μεγάλου βράχου
της Χώρας

τη Γερμανία κυρίως. «Μετά την πάροδο 25 ετών εντατικής μετανάστευσης από τη Σαμοθράκη, το 1975, στη Στουτγκάρδη κατοικούσαν περισσότεροι Σαμοθρακίτες παρά Θεσσαλονικείς», λένε οι έρευνες. Όμως η Σαμοθράκη για άλλη μια φορά ορθοπόδισε και σήμερα αριθμεί περίπου 3.000 κατοίκους, που στην πλειονότητά τους ασχολούνται με τον τουρισμό, την αλιεία και την κτηνοτροφία.

Η Χώρα

Η Χώρα, ή αλλιώς το «χουργιό», 6 χιλιόμετρα από το λιμάνι της Καμαριώτισσας, πανέμορφη, κρυμμένη μέσα στο βουνό, ανάμεσα στα πεύκα, βλέπει και παρατηρεί τα πάντα, χωρίς να φαίνεται από τη θάλασσα, αθέατη από τους πειρατές. Κι όταν αυτοί έφταναν, τα πετρόχτιστα σπίτια της, τα καλντερίμια κι οι στενοί δρόμοι λειτουργούσαν ως φυσική οχύρωση. Τίποτε δεν φαίνεται αλλαγμένο σε σύγκριση με την ακόλουθη περιγραφή του Δραγούμη:

«Μακριά από τη θάλασσα, φερμένη σε ψήλωμα παράμερο, κρυφό και προφυλαγμένο, σαν χτισμένη από ανθρώπους τρομαγμένους. Την μισοκρύβει ένας απόκρημνος βράχος, που στην κορφή του στυλώνεται το κάστρο των Γενοβέζων».

Μικρά διώροφα σπιτάκια, σκαρφαλωμένα σε μια ξερή ράχη, κολλητά το ένα με το άλλο, και το ένα πάνω από το άλλο, ώστε να μην κόβουν τον ήλιο. Μια μικρή αλληλεγγύη μεταξύ των σπιτιών. Στην είσοδο της Χώρας υπάρχει μνημείο για τους σφαγιασθέντες με μια φτερωτή Μνημοσύνη πάνω τους να τους στεφανώνει.

Εις μνήμην των σφαιγιασθέντων και εξανδραποδισθέντων υπό των Τούρκων δεκάκις χιλίων –περίπου– κατοίκων της Σαμοθράκης την 1ην Σεπτεμβρίου 1821.

200 άτομα στη Χώρα τον χειμώνα, 700 τα σπίτια της. Αρκετά αγοράστηκαν από Θεσσαλονικείς ή ξένους, Ρουμάνους και Τούρκους. Απέναντι είναι η Ίμβρος άλλωστε. Κι όλα αυτά κάτω από την προστασία και τη σκιά του κάστρου που δεσποζει στην κορυφή

ενός απόκρημνου, βραχώδους λόφου. Το έχτισε ο γενουάτης άρχοντας Παλαμίδης Γατελούζο που απέκτησε την κυριότητα της Σαμοθράκης από τον Ιωάννη Ε΄ Παλαιολόγο. Ανεβαίνοντας τα σκαλοπάτια αντικρίζεις την επιγραφή, έμμετρη με δωδεκασύλλαβο στίχο, σε μια άσπρη μαρμαρίνη πλάκα. Στο μέσο της πλάκας υπάρχει το οικόσημο των Γατελούζων, ενώ στα αριστερά ο μονοκέφαλος αετός (έμβλημα της γενουάτικης οικογένειας) και στα δεξιά ο δικέφαλος αετός και το μονόγραμμα των Παλαιολόγων. Το έτος κατασκευής χρονολογείται από κτίσεως κόσμου, το έτος 6900! Αποκωδικοποιούμε τη γραφή για όσους έχουν επιγραφικά ενδιαφέροντα.

*Και τούτον ανήγειρεν εκ βάρων πύργον
μέγας αριστεύς φίλδοπλις αυθέντης
Αίνου λαμπράς πόλεως και τήσδε νήσου
Παλαμίδης ένδοξος Γατελούζος
ὅς κ(αι) τού ἔστησεν ἐν χρόνοις ἔργον τετράκις δέκα
ἱπεύουσι κ(αι) πρὸς γε ἐννακοσίους κ(αι) χιλίους
ἑξάκις
φοβερὸν ὁ λαμπρὸς φρούριον πολεμίους
Κωστ(αντίνος) μα(ῖ)στ(ωρ)*

Στη Χώρα της Σαμοθράκης βρεθήκαμε την Κυριακή του Θωμά. Όμως η μέρα προέβλεπε τριπλή γιορτή. Μαζί με τον Θωμά γιόρταζε κι ο Άι Γιώργης σε όλη την Ελλάδα, αλλά στη Σαμοθράκη γιόρταζαν και οι Πέντε Μάρτυρες. Ελάχιστοι γνωστοί στο πανελλήνιο οι Πέντε: Μανουήλ, Γεώργιος, Μιχαήλ, Θεόδωρος και πάλι Γεώργιος. Πρόκειται για απογόνους των Σαμοθρακικών που εξανδραποδίστηκαν κι αλλαξοπίστησαν με τη βία κατά τον χαλασμό. Όταν επέστρεψαν στο νησί τους, ασπάστηκαν ξανά τον χριστιανισμό, παρότι καταγγέληκαν στις τουρκικές αρχές. Ύστερα από πολλές απειλές και διώξεις, βασανίστηκαν μέχρι θανάτου στις 6 Απριλίου 1835. Παραμονή της γιορτής τους πήγαμε στον πανηγυρικό εσπερινό, ενώ το άλλο πρωί τελέσθηκε η καθιερωμένη λιτάνευση της εικόνας τους. Οι Πέντε φουστανελάδες πλαισιωμένοι από μαργαρίτες. Η τιμησή τους εντυπωσιακή. Ευχάριστη έκπληξη αποτέλεσαν οι παιδικές

Η Χώρα της
Σαμοθράκης.
Χρώματα κι ένα
ειδυλλιακό ταξίδι
στον χρόνο

Τα δρομάκια της
Χώρας, άδεια
κι έρημα εκτός
θερινής σεζόν,
ασφυκτικά
γεράτα τον
Αύγουστο

Μπορείς να
καταρώσεις την
αμφιθεατρική
ομορφιά της
Χώρας από τις
καράρες

Μικρά παιδιά και ενήλικες μαζί δίνουν αγγελικές μελωδίες υπό τη διεύθυνση της Γιώτας Τηγανούρια

–και όχι μόνο– φωνές υπό τη διεύθυνση της χαρισματικού μουσικού Γιώτας Τηγανούρια, που έχει κάνει το νησί εκκολαπτήριο μουσικών ακουσμάτων, παραδοσιακών ήχων και χορωδιών. Τους ακούσαμε δυο φορές. Μέσα στην εκκλησία την παραμονή της γιορτής των Πέντε, και το άλλο πρωί στην πλατεία της Χώρας, στην εορτή βράβευσης των μαθητών και φοιτητών του τόπου, τελετουργικά και με τη δέουσα επισημότητα.

Οι βάρρες κι ο Φονιάς

Βάρρες, λιμνοθάλασσες, ποτάμια και καταρράκτες, θαρρείς πως το νερό δεν έχει

τέλος σε αυτό το νησί. Η εναλλαγή τοπίων, χρωμάτων και σχημάτων είναι εντυπωσιακή. Κορμοί δέντρων ξεχασμένοι, ποιος ξέρει από πότε, που σκαλίζονται από τον άνεμο, σμιλεύονται από το νερό και μοιάζουν με μυστηριώδεις μορφές, ζώα της ζούγκλας και τεράστια φίδια. Μεγάλα πλατάνια με κούφιους κορμούς που χωράς να μπει μέσα εσύ κι όλο σου το σόι. Τα συναντάς στον δρόμο προς τις βάρρες, το δεύτερο σήμα κατατεθέν του νησιού.

Να πάμε στον Φονιά; Άραγε ποιος θα ήθελε μια συνάντηση μαζί του; Είναι ο πιο διάσημος φονιάς της Σαμοθράκης και δρα σε τοπία μαγικής ομορφιάς. Κι είναι τέτοια η ομορφιά,

Στενά καλντερίμια στη Χώρα, για να δυσκολεύουν τους πειρατές και τους σύγχρονους δικυκλιστές

Στην εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου γιορτάζεται κάθε χρόνο πανηγυρικά η μνήμη των Πέντε Νεομαρτύρων

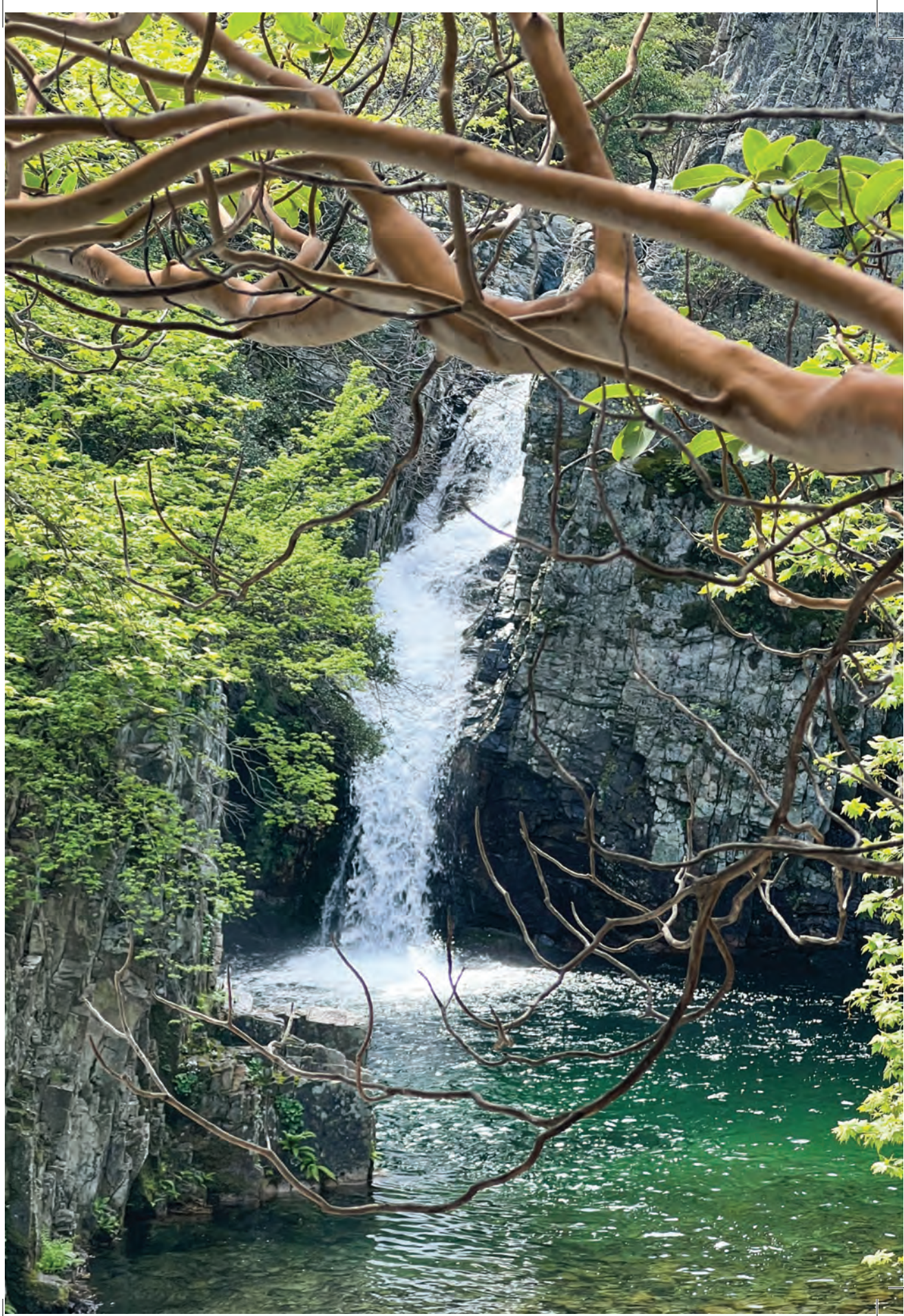

Ίσως η μαγεία του τόπου, ίσως το τρομακτικό όνομα του Φονιά, κάνουν το βλέμμα σου να βλέπει φίδια ανεστραμμένα κι απειλητικά, ρινόκερους κι ελέφαντες στο πέρασμά σου

Ένας από τους καταρράκτες του Φονιά

Ακολουθώντας τον Φονιά
ως τη θάλασσα φτάνεις
στον ομώνυμο πύργο:
τον Πύργο του Φονιά,
ή τουλάχιστον ό,τι έχει
απομείνει από αυτόν

Η αυτοκινούμενη διαβίωση απαιτεί ευελιξία και παρατηρητικότητα. Σταθμεύεις δίπλα σε βρύση, κοντά σε θέα, κάτω από φυλλωσιές και παχιά σκιά κι έτσι εξασφαλίζεις αξιοζήλευτες ανέσεις

που ξεχνάς την αρνητική φόρτιση που επιφέρει το όνομά του, ίσως επειδή κάποτε είχε προκαλέσει φονικό στα ορμητικά νερά του ή ίσως επειδή στον ομώνυμο πύργο στις εκβολές του κάποτε διεπράχθη φόνος. Σε κάθε περίπτωση, ο Φονιάς είναι η άγρια ρεματιά που κατεβάζει νερά και παρασύρει ό,τι βρει, πέτρες, δέντρα, ανθρώπους, αλλά παράλληλα σχηματίζει μερικές από τις πιο όμορφες βάθρες της Σαμοθράκης. Η πεζοπορική διαδρομή είναι εύκολη, ειδικά μέχρι την πρώτη βάθρα, 45'. Το πιο όμορφο κι εντυπωσιακό σημείο του Φονιά, όμως, είναι η Κλειδώση. Πρόκειται για καταρράκτη ύψους 35 μέτρων του οποίου τα νερά πέφτουν με εκκωφαντικό θόρυβο σχηματίζοντας μια μαγική βάθρα ανάμεσα στους βράχους. Η διαδρομή διαρκεί τρεις ώρες και απευθύνεται

σε εξασκημένους πεζοπόρους με έμπειρο οδηγό. Υπάρχει ανηφορικό μονοπάτι μετά τη βάθρα του Φονιά, με βοηθητικό συρματόσκοινο και συρμάτινο σκαλοπάτι, μια μικρή via ferrata, που οδηγεί στην Κλειδώση. Πολλοί είναι αυτοί που κατασκηνώνουν στις όχθες του Φονιά για μέρες ολόκληρες. Όσο πιο ψηλά στις βάθρες, τόσο λιγότερος ο κόσμος, τόσο πιο όμορφη η φύση.

Οι παραλίες και τα χωριά

Το οδικό δίκτυο του νησιού είναι περιορισμένο. Σχεδόν στρογγυλό το νησί, με μικρές αποστάσεις κι έναν μόνο δρόμο που ανατολικά καταλήγει στην παραλία των Κήπων και δυτικά στην παραλία της Παχιάς Άμμου. Από εκεί ξεκινήσαμε για να φέρουμε βόλτα το νησί, να το κυκλώσουμε. Βραχάκια στα δεξιά, παχιά

Από ψηλά η τεράστια
παραλία των Κήπων,
εκεί που τελειώνει η
άσφαλτος, εκεί που
αντικρίζεις την Τριβρο

Κάτω η παραλία Παχιά Άμμος, πάνω το εκκλησάκι της Κρημνιώτισσας

Άμμος, όπως το λέει και το όνομά της, χαλικάκι μπροστά στο νερό. Ωραία, μεγάλη παραλία, με δυο τρία δεντράκια να σπάνε τη μονοτονία του αμμώδους τοπίου. Κάτι σαν την παραλία της Ξινόβρυσης στο Πήλιο. Κοιτάς ψηλά κι ακριβώς πάνω από την Παχιά Άμμο, στην άκρη του γκρεμού διακρίνεις ένα εκκλησάκι. Είναι η Παναγιά η Κρημνιώτισσα, η κυρά των βράχων. Πάντα σε τόσο γραφικά κι απόκοσμα μέρη υπάρχει κάποια παράδοση ή κάποιος θρύλος που επεξηγεί την επιλογή τους. Σύμφωνα, λοιπόν, με την παράδοση, κάποιιοι βρήκαν την εικόνα κοντά στην Παχιά Άμμο και τη μετέφεραν σε μια σπηλιά. Την επομένη, όμως, η εικόνα εξαφανίστηκε και βρέθηκε στην άκρη του γκρεμού. Αποφασίστηκε τότε να χτιστεί το ξωκλήσι της Παναγίας εκεί, σαν αετοφωλιά, και να λαξευτούν στον βράχο πενήντα σκαλοπάτια που οδηγούν ως σήμερα τους επισκέπτες. Εξού και η ονομασία Κρημνιώτισσα. Αν και οι

Τι καλύτερο από μια σιέστα κάτω από μια καμπάνα σιωπηλή

περισσότεροι ανεβαίνουν με αυτοκίνητο, σας προτείνουμε την ευκολοδιάβατη ποδαράτη διαδρομή 1,8 χλμ. Ανεβήκαμε και βρήκαμε την πόρτα κλειστή, με σύρτη σκουριασμένο, κι αντήχησαν τα βουνά από το στρίγγλισμα του ανοίγματος. Κλειδωμένος κι ο ναϊσκος του 1887. Η σύγχρονη πόρτα του θα πρέπει να αντικατασταθεί άμεσα, καθώς το αλουμίνιο ασελγεί πάνω στην ιερότητα του χώρου. Το μοναστηριακό ξύλινο, άνετο τραπέζι και ο πάγκος του σε προκαλούν να ξεποστάσεις, ενώ τα ξύλινα παγκάκια σε καλούν να αγναντεύσεις τη μαγική θέα: το Θρακικό πέλαγος, τον όρμο της Παχιάς Άμμου, την Ίμβρο και το μοναδικό ηλιοβασιλέμα! Οδηγώντας βόρεια συναντήσαμε το χωριό Λάκκωμα. Πήρε το όνομά του από τη θέση του που είναι σαν μια μεγάλη λακκούβα. Άνεμος δεν το πιάνει, το κλίμα του θερμό, με αποτέλεσμα να ευδοκιμούν και εσπεριδοειδή.

Στον οικισμό των Θέρμων η βλάστηση είναι πολύ πλούσια με πλατάνια, καστανιές, κουμαριές και εκεί καταλήγουν οι περισσότερες πηγές που κατηφορίζουν από το Σάος

Κατάφυτο με ελιές και με δύο ελαιοτριβεία. Δεκαπέντε χιλιόμετρα ανατολικά της Καμαριώτισσας βρίσκεται ο οικισμός των Θέρμων. Το μέρος είναι πλούσιο σε βλάστηση, με πλατάνια, καστανιές, κουμαριές και μυρτιές σε κάθε γωνιά, καθώς εκεί καταλήγουν οι περισσότερες από τις πηγές που κατηφορίζουν από το όρος Σάος. Στην περιοχή υπάρχουν εγκαταστάσεις με ζεστές, θειούχες πηγές, γνωστές ήδη από τα βυζαντινά χρόνια για τις ιαματικές τους ιδιότητες. Αυτά διαβάσαμε, όμως είδαμε τα λουτρά στα Θερμά παρατημένα, σχεδόν σε εγκατάλειψη. Αδικαιολόγητα. Απόδειξη ότι λίγα πράγματα έχουν αλλάξει στην περιοχή είναι η ακόλουθη περιγραφή του Δραγούμη.

Τα Θέρμα δεν ήταν μακριά. Και είδα εκεί ψηλά και χοντρά πλατάνια που ισκίωνουν κάτι καλυβδόπιτα, όπου μένουν οι λιγοστοί που τον Αύγουστο έρχονται στο νησί από ξένα μέρη για

να λουστούν στα ζεστά λουτρά. Και νερά πολλά τρεχούμενα είδα, ζεστά και κρύα.

Στον δρόμο προς τους Κήπους, στην εκπληκτική τεράστια παραλία, το κινητό μās καλωσόρισε στην Τουρκία. Εύλογο ήταν, αφού μπροστά μας ξαπλωνόταν νωχελική η Ίμβρος.

Τα πρόσωπα

Τι άλλο είναι ένας τόπος παρά οι άνθρωποί του; Στην περιπλάνησή μας στα χωριά, συναντήσαμε κυρίως, ή μόνο, άντρες στα καφενεία. Στη χώρα στο καφέ "Μελτέμι" με την απίστευτη θέα, ο Παναγιώτης έγινε ο οδηγός μας καθώς μας έφερε σε επαφή με πρόσωπα και πράγματα και μας αποκάλυψε μυστικά του νησιού. Άλλωστε μόλις είχαμε βγει από τον χειμώνα και δεν υπήρχαν παρά ελάχιστοι επισκέπτες. Σίγουρα οι ορδές των τουριστών αλλάζουν το σκηνικό κατά τη θερινή περίοδο.

Παραλία Παχιάς Άμμου
πριν από τις ορδές
των τουριστών του
καλοκαιριού

Στο τέρμα του κτήματος του Νίκου Βάβουρα, στο οπιτάκι, φιλοξενείται έκθεση από πετρώματα κάθε λογής, όλα σαμοθρακίσια

Είδαμε άντρες σκαμμένους από τον ήλιο, αγέρωχους ανθρώπους της γης. Ωστόσο το καφενείο της Σταυρούλας στο Λάκκωμα, πάντα ανοιχτό, πάντα με ωραίες γεύσεις, χειμώνα καλοκαίρι, είναι μια γυναικεία υπόθεση. Αναζητήσαμε τα χειροποίητα μαντί, ραντισμένα με ζωμό, ανατολίτικο ζυμαρικό γεμιστό με κιμά που απαντά, με παραλλαγές σε διάφορες γαστρονομικές κουλτούρες, στον Πόντο, στην Αρμενία, στην Τουρκία. Στην ταβέρνα «Ο Βράχος» στον Προφήτη Ηλία ετοιμάζεται το περίφημο κατσικάκι. Μας εντυπωσίασε το κτήμα του Νίκου Βάβουρα στον Άνω Καρυώτη με το κρασί, το μέλι και την έκθεση των πετρωμάτων. Σαν μαγικός κήπος του παραμυθιού ο κήπος του, με το προς εξαφάνιση έλατο της Σαμοθράκης, με το φυτό σαν τον μάραθο που τρώγαν τα κασίκια και νοστήμεινε το γάλα τους, με τα όμορφα κουρέματα των φυτών του. Είδαμε και γάτες. Γάτες παντού. Γάτες που στέκονται και δεν φοβούνται, γάτες

που αν δεν παραμερίσεις εσύ, δεν φεύγουν από τον δρόμο σου. Πολλοί ξένοι, αλλοδαποί ή μη, επέλεξαν να γίνουν μόνιμοι κάτοικοι του νησιού. Ξεχωρίζουν από μακριά. Είναι σαν ξεχασμένοι τουρίστες με εφηβική, επιμελώς απημέλητη, εναλλακτική εμφάνιση. Γιατί στη Σαμοθράκη; Γιατί εκεί ο χρόνος σταματά. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει την απaráμιλλη γοητεία που μπορεί να ασκήσει η Σαμοθράκη στον καθένα, έτσι όπως ξεπροβάλλει δωρική, αυθεντική κι αφτιασίδωτη. Όμως σε κάποια σημεία υπάρχουν αισθητά σημάδια εγκατάλειψης, όπως οι πινακίδες στον δρόμο που είναι παλιές και ξεθωριασμένες. Μας είπαν πως οι ντόπιοι φοβούνται την αλλαγή. Ίσως νιώθουν ασφάλεια στον περικλειστο από θάλασσα τόπο τους.

Η γλώσσα

Αν και κατά την Τουρκοκρατία η γλώσσα των κατοίκων ήταν μόνον η ελληνική,

καθώς ωριμάζει προ Αυγούστου. Θα μπορούσε κανείς να πει πως είναι διασταύρωση κορομηλιάς και δαμασκηνιάς. Το άρωμά της όμως δεν το έχει ούτε το κορόμηλο ούτε το δαμάσκηνο. Αν βρεις ώριμα πράουστα (ή πραούστια) και δοκιμάσεις, δεν σταματάς. Αν κόψεις από το δέντρο αυτές τις κατακίτρινες μπαλίτσες που κρέμονται από τα κλαδιά και τις φας απευθείας, το στόμα σου θα πλημμυρίσει αξέχαστο άρωμα. Όσο για το νερό, πίνεις και ξαναπίνεις. Δροσερό και εύγευστο. Καμιά σχέση με ό,τι έχεις πει ως τώρα. Το μοναδικό νερό της Σαμοθράκης, από τα καλύτερα της Ευρώπης, μπορεί να δώσει καλή μπίρα, εφάμιλλη των κεντροευρωπαϊκών. Αυτός ο συλλογισμός οδήγησε ένα ζευγάρι να ιδρύσει εδώ και έξι χρόνια μια οικογενειακή μικροζυθοποιία. Μοναδική η γεύση της μπίρας «Φονιάς», μοναδική και η ετικέτα της, με επιγραφή ακόμη και σε γραφή Μπράιγ στο μπουκάλι.

Το καβούκι και τα σπίτια μας

Αν θες να νιώσεις ελευθερία και προτιμάς την ευελιξία στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση μιας διαδρομής, το αυτοκινούμενο campervan σου επιτρέπει να πας όπου θέλεις, όποτε το θέλεις και όπως θέλεις. Μπορείς να αλλάξεις προορισμό και να μην επηρεαστεί καθόλου ολόκληρο το ταξίδι σου. Σπίτι σου είναι ό,τι ορέγεται η ψυχή σου. Πεθύμησες θάλασσα κι ακροθαλάσσι; Θέλεις βουνό, για να αγναντεύεις την ανατολή; Ή μήπως έναν ήρεμο ελαιώνα; Ό,τι θέλεις μπορεί για μια νύχτα να γίνει σπίτι σου.

Στην Καμαριώτισσα αποφασίσαμε να διανυκτερεύσουμε το πρώτο βράδυ. Είναι το λιμάνι του νησιού, χωρίς χρώμα, με ένα μοντέρνο αφαιρετικό άγαλμα της Νίκης στην προκυμαία. Γύρω της τα σχολιαρούδια συγκεντρώνονται και κάθονται στη σκιά της. Αναζητήσαμε ένα ήσυχο μέρος στάθμευσης, στο τέρμα της Καμαριώτισσας, στα αριστερά,

Τα μαντί της Σταυρούλας στο Λάκκωμα, σφιχτά ζυμαρένια πουγκιά που κρύβουν κιμά μέσα τους και απίστευτη νοστιμιά, καθώς και το περίφημο κατσικάκι

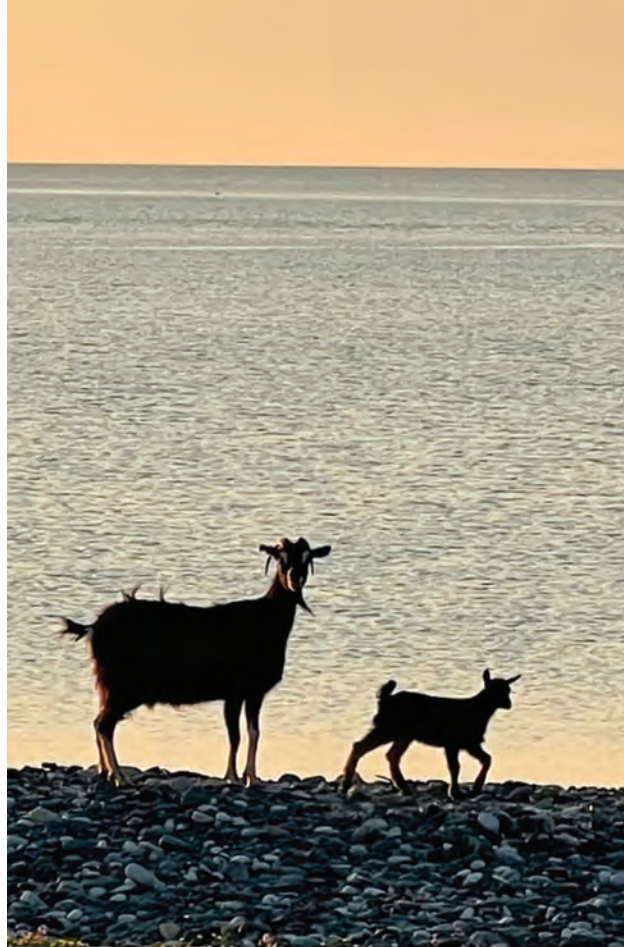
Για επιδόρπιο, το τοπικό γλυκό κουταλιού πραούστι και η τοπική μπίρα "Φονιάς"

Προβατίνα ως κατοικίδιο, ιδιαίτερος τριχωτός συνοδός σε απογευματινό περίπατο

καθώς τουρκικά δεν ήξεραν –εκτός από μερικούς σφουγγαράδες και ναυτικούς–, ωστόσο η σαμοθρακιώτικη διάλεκτος ξενίζει στο άκουσμα τους αμύπτους. Πολύ βαριά η προφορά, ειδικά των αντρών, δύσκολα τους καταλαβαίνει κανείς. Μιλάνε γρήγορα και προφέρουν με τούρκικη εκφορά τους φθόγγους τσ, τζ σ παχύ. Κασιίκι λένε, κι ακούς έντονο το τσ σαν το κεçi. Ίσως η ιστορία του νησιού, ειδικά ο μεγάλος χαλασμός, μπορεί να εξηγήσει ένα μέρος από τις τοπικές γλωσσικές ιδιοτυπίες, καθώς μετά την ερήμωση ήρθε πληθυσμός από τα γειτονικά νησιά του Αιγαίου, τις μικρασιατικές ακτές και τη Θράκη κι έτσι ανακατεύτηκαν οι ντοπιολαλιές. Σήμερα το ιδίωμα της Σαμοθράκης, όπως και όλα τα γλωσσικά ιδιώματα, συρρικνώνεται. Μόνο

Το κασιίκι, το σήμα κατατεθέν της Σαμοθράκης, πανταχού παρόν, ακόμη και παρά θιν' αλός

άτομα μεγαλύτερης ηλικίας διατηρούν την ντοπιολαλιά, κι ανάμεσα σ' αυτούς όσοι εξασκούν παραδοσιακά επαγγέλματα, όπως εκείνο του κιαχαγιά (κτηνοτρόφου).

Το κασιίκι

Αναμφίβολα, το κασιίκι αποτελεί το σήμα κατατεθέν του νησιού. Παντού θα δεις κασιίικια. Πλάι στη θάλασσα να αρμυρίζουν, στα γκρέμια να σκαρφαλώνουν, ακόμη και σαν κατοικίδια να ροβολάνε δίπλα στα αφεντικά. Τρελοκάτσικα στα βράχια, αδέσποτα ή δεσποζόμενα, αμέτρητα, με βελάσματα τρελά που σου έρχεται να τους απαντήσεις βελάζοντας κι εσύ. Μη σου φανεί παράξενο αν βρεις κασιίικι ανεβασμένο στο καπό του αυτοκινήτου να μασουλάει φύλλα από το

δέντρο στη σκιά του οποίου είχες την ιδέα να παρκάρεις! Το κασιόκι της Σαμοθράκης είναι συνυφασμένο με την ελευθερία των ζώων αλλά και με τα προβλήματα της υπερβόσκησης. Τα κασιόκια, πανταχού παρόντα, σε κάνουν να αναρωτιέσαι αν είναι ελεύθερα ή αν ανήκουν κάπου. Και πώς τα εντοπίζουν τα αφεντικά τους; Τα σημάδια στα αυτιά είναι το σημείο αναγνώρισέως τους, έτσι μας είπαν. Τα αδέσποτα κασιόκια, σαν τα κρητικά κρι κρι, είναι τα «βαγιάρ'κα». Δεν ανήκουν σε κανέναν, είναι αγριοκάτσικα. Όποιος τολμά τα πιάνει.

Τα τοπικά προϊόντα

Όσο για τη γαστρονομία του νησιού, φημίζονται το λάδι, το κρασί, το τσίπουρο, τα

γαλακτοκομικά, τα ανθοτύρια, οι μυζήθρες με το μέλι, οι κολοκυθανθοί. Αλλά ο αρχηγός όλων είναι το κασιόκaki. Αν και νησί, στην τοπική κουζίνα την τιμητική τους δεν έχουν τα θαλασσινά αλλά τα φημισμένα αγριοκάτσικα. Στη σούβλα ή γεμιστά με το ρύζι. Γοργόβραστο πιλάφι ή «γουργόβασααστου» κάνουν οι βοσκοί, όταν κουρεύουν τα ζώα τους, αλλά και σε γιορτές, πανηγύρια και γάμους, κάτι σαν το γαμπούλαφο της Κρήτης. Και μετά το κασιόκaki επιβάλλεται να δοκιμάσεις το πραούστι, γλυκό του κουταλιού που χρυσίζει στο πιατάκι, κάτι σαν το δαμάσκνο το αυγάτο της Γλώσσας Σκοπέλου. Η πραουσιτιά ή πραουσιτιά –ή «πεασατικά» στο τοπικό ιδίωμα– καλλιεργείται κυρίως στη Σαμοθράκη. Φαίνεται πως το όνομά της προέρχεται από τον Αύγουστο,

Η πλατεία της Καμαριώτισσας υπό τη διακριτική εποπτεία της μοντέρνας Νίκης

εκεί που η ακτή τελειώνει και χάνεται στη θάλασσα. Εκεί όλα χαμηλώνουν μέχρι που εξαφανίζονται. Είναι ο υδροβιότοπος της λιμνοθάλασσας του Αγίου Ανδρέα. Πολύ πράσινα λιβάδια, ισιάδι, σαν συνεχόμενα γήπεδα. Όλα χαμηλώνουν κι έτσι πίσω το βουνό ορθώνεται όλο και πιο αγέρωχο. Κίτρινα και μοβ χαμολούλουδα, μια φύση που ξηπνά νωχελικά, και πίσω ολόρθη η γύμνια του μεγάλου βουνού. Απόλυτη ηρεμία και πίσω η αγριάδα των βράχων. Είδη πουλιών πετούν χαμηλά, ο κόσμος πεζοπορεί, μια γυναίκα γοργοπερπατά και τρέχει με μία αχώριστη συνοδό: τη μαλλιαρή μέχρι τα πόδια προβατίνα της. Δεν την κουρεύει ακόμη, γιατί τα βράδια κάνει κρύο. Γελαστή η γυναίκα, γελαστή κι η προβατίνα, τρέχει με καλπασμό, όσο μπορεί να καλπάσει μια προβατίνα με τέτοιο μάλλινο βάρος στο σώμα της. Τρέχουν και περπατούν μέχρι την άκρη, μέχρι το φανάρι. Χοντρούτσικα, μαυρογκρί τα βότσαλα της ακτής και ξεβρασμένοι κορμοί δέντρων, όπου μπορείς να πάρεις θέση και να αντικρίσεις την Καμαριώτισσα στο μούχρωμα, που γλαρώνει κι ετοιμάζεται να κοιμηθεί κάτω από την προστασία του βουνού της. Εκεί αποφασίσαμε να κοιμηθούμε κι εμείς. Οι εναλλαγές εικόνων είναι συνεχόμενες, ειδικά όταν αλλάξεις μέρος διανυκτέρευσης. Ταξιδεύοντας με το καβούκι σου έρχεσαι σε απόλυτη επαφή με τη φύση. Είτε δίπλα στο ακρογιάλι είτε κάτω από δέντρα, ο παφλασμός των κυμάτων, το θρόισμα των φύλλων, το βέλασμα των ζώων, ο ήλιος και το φεγγάρι, η ψυχία, ηρεμία και γαλήνη, τόσο απλόχερα προσφέρονται και τόσο εύκολα αναιρούνται, αν αλλάξεις γνώμη! Δεν χρειάζεται να κάνεις κράτηση. Ούτε γραφειοκρατικές διαδικασίες. Νιώθεις αυτονομία, καθώς σταθμεύεις σε ένα μέρος κι έχεις μαζί σου τα πάντα. Τα ρούχα και τα παπούτσια, τα μπανιέρα, ακόμη και το κρεβάτι σου. Η σκνήνη οροφής σου επιτρέπει να ξηπνήσεις και να αντικρίσεις το πρωί το τοπίο που διάλεξες το προηγούμενο βράδυ. Το δεύτερό μας σπίτι ήταν σε τόπο θεϊκό. Σταθμεύσαμε ακριβώς έξω από τον Ναό των Μεγάλων Θεών. Ίσως χρειαζόμασταν να

νιώσουμε τη μεταφυσική τους δύναμη που μεταμόρφωνε το τοπίο σε πεδίο ασύλληπτης ομορφιάς και ζωτικής μαγείας. Ξαφνικά πυκνώνουν τα δέντρα, γίνονται συστάδες, παχαίνουν οι ίσκιοι τους, νερά χύνονται από παντού. Δεν έχει σήμα κινητής τηλεφωνίας εκεί. Σαν να το απαγορεύουν οι Μεγάλοι Θεοί. Το τρίτο σπίτι μας ήταν σε έναν ελαιώνα στις Μακρυλιές. Μια βιαστική επιλογή, καθώς η εύρεση της θέσης διανυκτέρευσης δεν έγινε με το φως της ημέρας αλλά αργά το βράδυ. Μας ξύπνησαν τα κατσίκια που ήρθαν χοροπηδητά και με χαρωπά βελάσματα. Και κάποιες μικρές πολύτιμες συμβουλές προς ναυτιλλομένους: Η έλλειψη χώρου στο αυτοκινούμενο όχημα είναι μια παράμετρος που πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη. Όλα προσφέρονται με εργονομικό σχεδιασμό και απλή διαρρύθμιση: πτυσσόμενο κρεβάτι, ψυγιάκι, δεξαμενή νερού, φορητή εστία γκαζιού, τραπεζάκι και στοιχειώδη σκεύη μαγειρικής. Ωστόσο επιβάλλεται να μπαίνουν όλα στη θέση τους, για να συναρμολογηθούν, να τακτοποιηθούν και να κλείσουν. Κι όλα αυτά στην παραλία, στο βουνό, σε φεστιβάλ, σε πεδιάδα, όπου φαντάζεσαι. Ένα ξενοδοχείο σε ρόδες. Τόποι δίπλα σε κρήνες είναι ιδανικοί, καθώς λύνουν το πρόβλημα της προμήθειας νερού και της ατομικής υγιεινής. Το λιγοστό ρεύμα που έχεις προς χρήση επιβάλλει να προετοιμάζεσαι, να προβλέπεις, να προνοείς. Τελικά, αυτό που σίγουρα χρειάζεται είναι η ευελιξία του κορμιού και του μυαλού. Και φυσικά ο προγραμματισμός. Να είσαι Προμηθέας κι όχι Επιμηθέας.

Βιβλιογραφία

των Δραγούμης, Σαμοθράκη, εκδ. Νέα Θέσις, Αθήνα, 1991

Ευχαριστούμε την εταιρεία Odyssey Campers για τη γνωριμία μας με τη διαβίωση πάνω σε τέσσερις τροχούς. Το όχημα Τηλέμαχος, μαζί με την Κίρκη, τη Ναυσικά, τον Νέστορα και άλλα πέντε αυτοκινούμενα περιμένουν όσους γοπεύονται από το roadtrip και ζητούν κάτι διαφορετικό και πέρα από τα συμβατικά.

Ταξιδεύοντας με το καβούκι σου έρχεσαι σε απόλυτη επαφή με τη φύση, δίπλα στο ακρογιάλι, κάτω από δέντρα ακούγοντας τον παφλασμό των κυμάτων, το θρόισμα των φύλλων, το βέλασμα των ζώων. Ο ήλιος και το φεγγάρι, η ψυχιά, η πρημία και γαλήνη, τόσο απλόχερα προσφέρονται και τόσο εύκολα αναιρούνται, αν αλλάξεις γνώμη

